

Identitet, overvågning og tillid i kontrolsamfundet

Af Lars Erslev Andersen, Idehistoriker og forfatter, Thomas Kingo Sogn

“I gave her my heart, but she wanted my soul”, sang Bob Dylan i nummeret “Don’t Think Twice, It’s All Right” på LP’en *The freewheelin’* fra 1963. Han gav hende sin kærlighed, men det var ikke nok: hun ville også have hans sjæl, det vil sige hans identitet. Vi har formentlig alle oplevet, hvor ødelæggende det er for et forhold, når den ene part ikke kan lade sig nøje med at give og tage kærlighed, men partout skal lave den anden om, enten fordi hun ikke har tillid til, at han er i stand til at tage vare om sit eget liv eller fordi hun vil kontrollere sin udkårne ved at møblere om i hans identitet. Resultatet er som regel et ødelagt forhold fordi tilliden nedbrydes og mistænksomheden sniger sig ind i dagligdagen med den konsekvens, at den enkeltes rum for handling indsnævres og måske ligefrem lammes. Kommer det dertil, hører frustration, måske aggression og i værste fald vold, evt. i form af selvdestruktion - druk, piller, fed mad og alle de andre velfærdsgoder, vi dulmer den martrede sjæl med - til de trivielle, men ikke banale, reaktionsformer.

Arbejde og identitet

Hvor Dylan i 1963 sang om kærligheden kunne han i dag har lavet næsten den samme strofe om arbejdspladsen: *vi sælger vores arbejdskraft, men de stjæler vores identitet*. Det tragiske er, at dette tyveri af identitet sker under stor jubel af de skatteplagede danskere. Når vores skatteminister således leger julemand og fritager en frynsegode som hjemme computere til ansatte for skat - hvilket vist giver den danske stat et tab på 1,7 milliarder kroner i skatteindtægt - så er vi glade og synes han er mand med store og gode visioner. Storsmilende kan han bedyre, at arbejdsgiveres levering af pc’ere til de ansatte måske nok er dyrt for staten, men at gevinsten er endnu større. Ikke blot fordi ansatte i stigende grad tager deres arbejde med hjem og om aftenen laver gratis overarbejde, men også - og det understregede ministeren i et interview - fordi den ansatte føler *et større tilhørsforhold* til sin arbejdsplads.

En ting er, at arbejdspladsen flytter med hjem i privaten, en anden ting er, at den ansatte i stigende grad *bliver* sit arbejde: du *er* dit arbejde meget mere end du er far, mor, frimærkesamler, operaelsker, from, ugudelig, fodboldfan, rejseglad, socialist, konservativ osv.

Visionen er en nation af glade, arbejdende danskere, der er taknemmelige for, at de kan få mulighed for at arbejde hjemmefra i fritiden og at deres arbejdsplads oven i købet vil hjælpe dem med at få en identitet - det er lige præcis, hvad en e-mail konto kaldes. Hvor man i gamle dage sagde, at klæder skaber folk, kunne man i dag sige, at din e-mail adresse fortæller, hvem du er: præst, universitetsansat, tilhørende et privatfirma osv.

Overvågning

Prisen er for denne sammenhæng mellem arbejdspladsen og den ansatte er kontrol og disciplinering. Og det er konstant overvågning. For selvom den dejlige pc står i ens eget hjem er det jo dog arbejdsgiverens. Og selvom der logges på Internettet hjemmefra, er det jo dog arbejdsgiverens netværk, der bruges. Det betyder, at det er arbejdspladsen, der sætter reglerne. Konsekvensen er, at alt, hvad du foretager dig på din computer, hvem du kommunikerer med, hvad du køber, hvilke hjemmesider, du ser på, hvad du downloader osv. både kontrolleres og overvåges 24 timer i døgnet.

Men det er jo ikke noget problem, lyder argumentet, så lang tid, du overholder arbejdspladsens regler, herunder dens fortolkning af moral, sædelighed og god tone (skriv ikke kritisk om din chef), ikke foretager dig noget ulovligt og i det hele taget opfører dig ordenligt og anstændigt.

Det er jo for så vidt sandt nok. Ligesom det heller ikke er noget problem at blive videoovervåget på gader og stræder, at al din kommunikation bliver arkiveret af dit telefirma til eventuel senere brug, dersom myndighederne skulle finde anledning til at checke den, når bare du opfører dig lovligt og lever op til almindelig moral og anstændighed.

Snigende mistænksomhed

Men helt uproblematisk er det nu ikke. Hvis du forlader din arbejdsplads er det ikke blot arbejdet og lønnen, du mister. Det er din identitet - og det er din pc med alt hvad du har stoppet ind i den. Det værste og mest bekymrende er dog den snigende mistænksomhed, som sniger sig ind overalt og som lige præcis er en konsekvens af, at du konstant overvåges, fordi reglerne jo skal overholdes. Problemet med denne overvågning er egentlig ikke det "Big Brother" samfund som George Orwell beskrev i romanen *1984*.

Problemet er bevidstheden om, at du overvåges: du er potentiel regelbryder, din nabo er potentiel forbryder, for det er jo derfor, vi overvåges. Mistænksomheden mellem mennesker vokser og tilliden fordufter.

Demokrati og tillid

Tillid til hinanden og tillid til institutioner og myndigheder, myndighedernes tillid til borgerne og medarbejdere samt arbejdsgiveres tillid til sine ansatte er lige præcis det stof demokrati er gjort af, som den danske professor i Statskundskab Tim Knudsen på fornemste vis har dokumenteret i sine bøger om det danske demokratis historie. Mangel på tillid til myndigheder, til institutioner, til arbejdsgivere og til politiske modstandere er præcis grunden til, at de såkaldte nye demokratier i Mellemøsten, i Irak, Palæstina og Afghanistan ikke fungerer.

Hannah Arendt

I sin bog om det totalitære herredømme skriver den tysk-amerikanske filosof, Hannah Arendt, der i 1975 modtog den fornemme danske Sonningpris: "Det væsentlige i de totalitære styre er ikke, at de beskærer rettigheder eller afskaffer friheder; ej heller at de udsletter kærligheden til frihed fra menneskehjertet. Det ligger alene deri, at de ødelægger den ene væsentlige forudsætning for al frihed, som simpelthen er evnen til at bevæge sig, for den kan ikke eksistere uden et rum". Arendt taler her om det rum, den enkelte kan handle i uden at det er invaderet af frygt for hinanden og for kontrol. Det rum kalder vi i dag for privatsfæren. Instrumentet til at fjerne individets handlefrihed i det totalitære herredømme var at ødelægge tilliden og et vigtigt middel var overvågningen og nedbrydningen af det enkelte menneskes unikke karakter, det vi siger dets individualitet.

Det enkelte menneskes værdi

Internettet er et fantastisk sted til at forme individuelle identiteter på og lige præcis derfor er der ingen grund til at lade arbejdspladserne monopolisere og kontrollere det digitale samfund og dermed lade dem stjæle vores identitet. Vi kan selvfølgelig sagtens være glade for vores arbejde, ja ligefrem stolte af vores arbejdspladser, og samtidig værne om alle vore andre identiteter end den, der har med vores job at gøre. Frihed baserer sig på rum, hvor vi kan handle i tillid til, at vi har en identitet, der ikke alene baserer sig på statens, nationens og arbejdspladsens anvisninger og regler,

men også og i særlig grad på det salig Søren Kierkegaard sikkert ville have kaldt “hin enkeltes” værdi i sig selv.

Identitet, overvågning og tillid i kontROLSAMFUNDET

Af Lars Erslev Andersen, Idehistoriker og forfatter, Thomas Kingo Sogn

“I gave her my heart, but she wanted my soul”, sang Bob Dylan i nummeret “Don’t Think Twice, It’s All Right” på LP’en *The freewheelin’* fra 1963. Han gav hende sin kærlighed, men det var ikke nok: hun ville også have hans sjæl, det vil sige hans identitet. Vi har formentlig alle oplevet, hvor ødelæggende det er for et forhold, når den ene part ikke kan lade sig nøje med at give og tage kærlighed, men partout skal lave den anden om, enten fordi hun ikke har tillid til, at han er i stand til at tage vare om sit eget liv eller fordi hun vil kontrollere sin udkårne ved at møblere om i hans identitet. Resultatet er som regel et ødelagt forhold fordi tilliden nedbrydes og mistænksomheden sniger sig ind i dagligdagen med den konsekvens, at den enkeltes rum for handling indsnævres og måske ligefrem lammes. Kommer det dertil, hører frustration, måske aggression og i værste fald vold, evt. i form af selvdestruktion - druk, piller, fed mad og alle de andre velfærdsgoder, vi dulmer den martrede sjæl med - til de trivielle, men ikke banale, reaktionsformer.

Arbejde og identitet

Hvor Dylan i 1963 sang om kærligheden kunne han i dag har lavet næsten den samme strofe om arbejdspladsen: *vi sælger vores arbejdskraft, men de stjæler vores identitet*. Det tragiske er, at dette tyveri af identitet sker under stor jubel af de skatteplagede danskere. Når vores skatteminister således leger julemand og fritager en frynsegode som hjemme computere til ansatte for skat - hvilket vist giver den danske stat et tab på 1,7 milliarder kroner i skatteindtægt - så er vi glade og synes han er mand med store og gode visioner. Storsmilende kan han bedyre, at arbejdsgiveres levering af pc'ere til de ansatte måske nok er dyrt for staten, men at gevinsten er endnu større. Ikke blot fordi ansatte i stigende grad tager deres arbejde med hjem og om aftenen laver gratis overarbejde, men også - og det understregede ministeren i et interview - fordi den ansatte føler *et større tilhørsforhold* til sin arbejdsplads.

En ting er, at arbejdspladsen flytter med hjem i privaten, en anden ting er, at den ansatte i stigende grad *bliver* sit arbejde: du *er* dit arbejde meget mere end du er far, mor, frimærkesamler, operaelsker, from, ugudelig, fodboldfan, rejseglad, socialist, konservativ osv.

Visionen er en nation af glade, arbejdende danskere, der er taknemmelige for, at de kan få mulighed for at arbejde hjemmefra i fritiden og at deres arbejdsplads oven i købet vil hjælpe dem med at få en identitet - det er lige præcis, hvad en e-mail konto kaldes. Hvor man i gamle dage sagde, at klæder skaber folk, kunne man i dag sige, at din e-mail adresse fortæller, hvem du er: præst, universitetsansat, tilhørende et privatfirma osv.

Overvågning

Prisen er for denne sammenhæng mellem arbejdspladsen og den ansatte er kontrol og disciplinering. Og det er konstant overvågning. For selvom den dejlige pc står i ens eget hjem er det jo dog arbejdsgiverens. Og selvom der logges på Internettet hjemmefra, er det jo dog arbejdsgiverens netværk, der bruges. Det betyder, at det er arbejdspladsen, der sætter reglerne. Konsekvensen er, at alt, hvad du foretager dig på din computer, hvem du kommunikerer med, hvad du køber, hvilke hjemmesider, du ser på, hvad du downloader osv. både kontrolleres og overvåges 24 timer i døgnet.

Men det er jo ikke noget problem, lyder argumentet, så lang tid, du overholder arbejdspladsens regler, herunder dens fortolkning af moral, sædelighed og god tone (skriv ikke kritisk om din chef), ikke foretager dig noget ulovligt og i det hele taget opfører dig ordenligt og anstændigt.

Det er jo for så vidt sandt nok. Ligesom det heller ikke er noget problem at blive videoovervåget på gader og stræder, at al din kommunikation bliver arkiveret af dit telefirma til eventuel senere brug, dersom myndighederne skulle finde anledning til at checke den, når bare du opfører dig lovligt og lever op til almindelig moral og anstændighed.

Snigende mistænksomhed

Men helt uproblematisk er det nu ikke. Hvis du forlader din arbejdsplads er det ikke blot arbejdet og lønnen, du mister. Det er din identitet - og det er din pc med alt hvad du har stoppet ind i den. Det værste og mest bekymrende er dog den snigende mistænksomhed, som sniger sig ind overalt og som lige præcis er en konsekvens af, at du konstant overvåges, fordi reglerne jo skal overholdes. Problemet med denne overvågning er egentlig ikke det "Big Brother" samfund som George Orwell beskrev i romanen *1984*.

Problemet er bevidstheden om, at du overvåges: du er potentiel regelbryder, din nabo er potentiel forbryder, for det er jo derfor, vi overvåges. Mistænksomheden mellem mennesker vokser og tilliden fordufter.

Demokrati og tillid

Tillid til hinanden og tillid til institutioner og myndigheder, myndighedernes tillid til borgerne og medarbejdere samt arbejdsgiveres tillid til sine ansatte er lige præcis det stof demokrati er gjort af, som den danske professor i Statskundskab Tim Knudsen på fornemste vis har dokumenteret i sine bøger om det danske demokratis historie. Mangel på tillid til myndigheder, til institutioner, til arbejdsgivere og til politiske modstandere er præcis grunden til, at de såkaldte nye demokratier i Mellemøsten, i Irak, Palæstina og Afghanistan ikke fungerer.

Hannah Arendt

I sin bog om det totalitære herredømme skriver den tysk-amerikanske filosof, Hannah Arendt, der i 1975 modtog den fornemme danske Sonningpris: "Det væsentlige i de totalitære styre er ikke, at de beskærer rettigheder eller afskaffer friheder; ej heller at de udsletter kærligheden til frihed fra menneskehjertet. Det ligger alene deri, at de ødelægger den ene væsentlige forudsætning for al frihed, som simpelthen er evnen til at bevæge sig, for den kan ikke eksistere uden et rum". Arendt

taler her om det rum, den enkelte kan handle i uden at det er invaderet af frygt for hinanden og for kontrol. Det rum kalder vi i dag for privatsfæren. Instrumentet til at fjerne individets handlefrihed i det totalitære herredømme var at ødelægge tilliden og et vigtigt middel var overvågningen og nedbrydningen af det enkelte menneskes unikke karakter, det vi siger dets individualitet.

Det enkelte menneskes værdi

Internettet er et fantastisk sted til at forme individuelle identiteter på og lige præcis derfor er der ingen grund til at lade arbejdspladserne monopolisere og kontrollere det digitale samfund og dermed lade dem stjæle vores identitet. Vi kan selvfølgelig sagtens være glade for vores arbejde, ja ligefrem stolte af vores arbejdspladser, og samtidig værne om alle vore andre identiteter end den, der har med vores job at gøre. Frihed baserer sig på rum, hvor vi kan handle i tillid til, at vi har en identitet, der ikke alene baserer sig på statens, nationens og arbejdspladsens anvisninger og regler, men også og i særlig grad på det salig Søren Kierkegaard sikkert ville have kaldt "hin enkeltes" værdi i sig selv.